

Enhancement of Community-Based Tourism Potential with Thai Traditional Medicine Bases Linked to Wellness Route at Ranong Province

[illegible]

การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนรูปแบบใหม่ด้วยฐาน ภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่เชื่อมโยงกับเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง

Enhancement of Community-Based Tourism Potential with Thai Traditional
Medicine Bases Linked to Wellness Route at Ranong Province

ธนิชา ชัยชัชวาลประทีป¹ พเยาว์ สายทองสุข² ทวี หมดสี³ และ สมใจ ศรีเนตร⁴
Tanichar Chaichatchaichawalprateep Payao Saytongsuk Tavee Madsa
and Somjai Srinet

¹คณะอุตสาหกรรมบริการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ราชพฤกษ์ 77110 ประเทศไทย

Faculty of Hospitality and Tourism Industry, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Prachuap Khiri Khan 77110, Thailand e-mail : tanichar.cha@rmutr.ac.th

²คณะอุตสาหกรรมบริการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ 77110 ประเทศไทย
Faculty of Hospitality and Tourism Industry, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Prachuap Khiri Khan 77110, Thailand e-mail : payao.say@rmutr.ac.th

³คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ราชพฤกษ์ 77110 ประเทศไทย
Faculty of Engineering, Rajamangala University, of Technology Rattanakosin, Prachuap Khiri Khan 77110, Thailand e-mail : tavee.mad@rmutr.ac.th

⁴คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ราชพฤกษ์ 77110 ประเทศไทย
Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Prachuap Khiri Khan 77110, Thailand e-mail : tavee.mad@rmutr.ac.th

Received : September 21, 2024 Revised : January 15, 2025 Accepted : January 30, 2025

บทคัดย่อ

การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนรูปแบบใหม่ด้วยฐานภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่เชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนอง 2) พัฒนาลิขสิทธิ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองรูปแบบใหม่จากภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) ประเมินผลกระทบจากการพัฒนาลิขสิทธิ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองรูปแบบใหม่จากภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ได้แก่ เครือข่ายการท่องเที่ยว

จังหวัดระนอง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากร นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และนักท่องเที่ยวจำลอง จำนวน 10 คน เป็นนักท่องเที่ยวที่ซื้อทัวร์ของ local tour เครื่องมือที่ใช้คือแบบประเมิน แบบสัมภาษณ์ และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า 1) ภูมิปัญญาการรักษาแบบดั้งเดิม 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน กลุ่มชาวไทยมุสลิม และกลุ่มชาวไทยพื้นถิ่น ซึ่งแต่ละกลุ่มมีภูมิปัญญาการรักษาแบบดั้งเดิมที่แตกต่างกัน 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองรูปแบบใหม่จากภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมต้องอาศัยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้และอนุรักษ์ภูมิปัญญาจึงได้เส้นทางท่องเที่ยว “ลองนะ ระนอง ฟันรักษ์” ซึ่งหลังจากการทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวมีระดับการยอมรับอยู่ในระดับมาก แต่ยังพบว่า นักท่องเที่ยวยอมรับความเหมาะสมของที่พัก และความเหมาะสมในการรักษาสุขภาพอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น 3) ผลการประเมินผลกระทบจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองรูปแบบใหม่จากภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เท่ากับ 1:1.36

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน, การส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิม, การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ; เส้นทางท่องเที่ยว

Abstract

Empowering new community tourism models with traditional medicine wisdom bases linked to wellness tourism routes in Ranong Province aims to 1) survey traditional medicine wisdom managed by communities along wellness tourism routes in Ranong Province; 2) develop new wellness tourism products in Ranong Province from traditional medicine wisdom managed by communities; and 3) assess the impact of developing new wellness tourism products in Ranong Province from traditional medicine wisdom managed by communities. Quantitative and qualitative data were collected. The population used was the tourism network in Ranong Province, including the government sector, private sector, the public sector that owns resources, tourism academics, health experts, and 10 simulated tourists purchasing

local tours. The tools used were assessment forms, interview forms, and workshops. The research results found that 1) There were 3 categories of traditional medical wisdom existed: Thai-Chinese, Thai-Muslim, and Thai traditional medical wisdoms. Each group had different traditional medical wisdom. 2) The development of new wellness tourism products in Ranong Province from traditional medicine wisdom required community-based tourism management so that the community could learn and conserve the wisdom. Therefore, the “Experiment rehabilitate wellness at Ranong” tourism route was developed. After testing the tourism route, it was discovered that tourists had a high level of acceptance, but only moderately accepted the appropriateness of the accommodations and the appropriateness of the health care. 3) The impact assessment results for the new wellness tourism product in Ranong Province from traditional medicine wisdom with community-based tourism management were equal to 1:1.36.

9 **Keywords:** Community-Based Tourism; Traditional Medicine; Wellness Tourism; Tourism Route

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจช่วยรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวซึ่งในอดีตการเดินทางท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่มีเป้าหมายหลักคือการพักผ่อน แต่ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมที่ซับซ้อนมากขึ้น ต้องการหาความสมดุลและคุณภาพชีวิตที่ดีควบคู่ไปกับการพักผ่อน นอกจากนี้โครงสร้างประชากรกำลังผันตัวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ที่มีความต้องการเฉพาะ เนื่องจากข้อจำกัดทางร่างกาย เช่น ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน ที่พักอาศัยที่สะอาดสะอ้านสบายและปลอดภัย และการรักษาสุขภาพแวดล้อมที่ดี จึงทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพรวมอยู่ด้วย หรือที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ” ปัจจุบันกระแสการใส่ใจสุขภาพของนักท่องเที่ยวมีมากขึ้นจึงทำให้นักท่องเที่ยวเริ่มคำนึงถึงสุขภาพไปพร้อมกับการท่องเที่ยวและ

ในประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับการรองรับนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เน้นความใส่ใจสุขภาพเป็นหลัก จึงทำให้การท่องเที่ยวเปลี่ยนเป็นรูปแบบใหม่จากเดิมเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ จะปรับไปสู่การท่องเที่ยวขนาดเล็กมากขึ้น และเดินทางด้วยตัวเองแบบอิสระโดยคำนึงถึงสุขภาพหรือสุขอนามัยเป็นหลัก รัฐบาลจึงได้ผลักดันยุทธศาสตร์การพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Centre of Excellent Health Care of Asia) ด้วยความโดดเด่นทางธรรมชาติ และชื่อเสียงด้านการบริการสุขภาพและการแพทย์ที่มีความน่าเชื่อถือ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2560) และการมีสุขภาพที่ดีนั้น ควรเริ่มจากภายในสู่ภายนอก การมุ่งที่วิถีชีวิตมากกว่าความเจ็บป่วย การมองอย่างเป็นองค์รวม ตั้งแต่ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การเชื่อมโยงของร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ความรับผิดชอบต่อการดูแลสุขภาพของตนเอง เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปอย่างสมบูรณ์ (สุรีย์ ธรรมิกบวร, 2554) จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Tourism) เป็นที่นิยมของกลุ่มดูแลสุขภาพที่ต้องการหากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างความสมดุลและคุณภาพชีวิตที่ดีแบบองค์รวม จนเกิดสุขภาวะที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ กิจกรรมการท่องเที่ยวเหล่านั้นมักตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์และธรรมชาติที่รื่นรมย์ มีสิ่งอำนวยความสะดวก หรือมีการผสมผสานวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ เข้ากับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และยังรวมไปถึงการบำบัดด้วยน้ำแบบต่าง ๆ การศึกษาหรือกิจกรรมทำสมาธิ และการพักผ่อน (Erfurt-Cooper and Cooper, 2009) ซึ่งจังหวัดระนองเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติและมีความหลากหลาย มีความพร้อมสูงด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เนื่องจากมีความโดดเด่นเรื่องน้ำพุร้อน และมีความพร้อมด้านอื่น ๆ (สมบัติ กาญจนกิจ และคณะ, 2559) จังหวัดระนองจึงกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเป็นเมืองการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แต่จุดหมายปลายทางของจังหวัดที่นักท่องเที่ยวเลือกกลับเป็นเกาะพยาม จึงสะท้อนให้เห็นว่าการเลือกจังหวัดระนองให้เป็นจุดหมายปลายทางด้านสุขภาพยังมีน้อยเนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์การสร้าง ความน่าสนใจในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าเมืองระนอง

ดังนั้นการศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนรูปแบบใหม่ด้วยฐานภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่เชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง โดยมีวิสาหกิจชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภาคประชาชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากร ภาครัฐและภาคเอกชนที่เป็นช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทาง

การท่องเที่ยว ถือได้ว่าเป็นหน่วยหลักในการขับเคลื่อน และกระตุ้นให้เกิดการซื้อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพซึ่งจะทำให้ชุมชนมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมมาพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรูปแบบใหม่ เพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้ชุมชนได้มากยิ่งขึ้น บนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเดิมที่มีอยู่แล้ว ได้เพิ่มความหลากหลายทางด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการส่งเสริมสุขภาพ ที่นำไปสู่การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรม มีความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทาน สามารถขับเคลื่อนให้จังหวัดระนองเป็นเมืองแห่งสุขภาพ ตามเป้าหมายของจังหวัดที่วางไว้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนอง
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองรูปแบบใหม่จากภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. เพื่อประเมินผลกระทบจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองรูปแบบใหม่จากภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

บททวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้รวบรวมและศึกษาวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา

ความหลากหลายของภูมิปัญญาในวรรณกรรมทักซิณ สามารถประมวลเป็นกลุ่มตามประเภทของสารัตถะ ดังนี้ (สุธินันท์ พงศ์ไพบูลย์ และ ชวน เพชรแก้ว, 2547)

- 1) ภูมิปัญญาที่ว่าด้วยการอนุรักษ์และส่งเสริมการสร้างหนังสือ คือ ภูมิปัญญาที่มุ่งสร้างจิตสำนึกของผู้คนให้ตระหนักถึงคุณค่าและคุณประโยชน์ของหนังสือ
- 2) ภูมิปัญญาการใฝ่เรียนใฝ่รู้และเชิดชูนักปราชญ์ ปราชญ์นั้นชาวใต้ยกย่อง และส่งเสริมให้ทุกคนเป็นผู้ใฝ่รู้ โดยแสดงภูมิปัญญาในโอกาสต่างกัน
- 3) ภูมิปัญญาการคบคนและความทันโลกทันคน วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ชี้ให้เห็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อชีวิตของเรา นอกจากบิดามารดา ญาติและครูบาอาจารย์แล้ว และ
- 4) ภูมิปัญญาด้านสุวิทย

ซึ่งปรากฏในวรรณกรรมกลุ่มการแพทย์และสุขภาพ รวมทั้งตำราเวชมนตร์คาถา ที่เป็นอุบายตามหลักจิตวิทยา อันเป็นการผสมผสานระหว่างการรักษาด้วยยาและการบำรุงรักษาขวัญและกำลังใจเป็นจำนวนมาก

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญา

กระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาในสังคมไทยเป็นการสั่งสมความรู้ ความสามารถและประสบการณ์อันยาวนาน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมนุษย์ในการปรับตัวทั้งธรรมชาติเองและการปรับตัวในสังคม เดียวกันลักษณะของกระบวนการเรียนรู้สามารถสรุปได้เป็นข้อใหญ่ (นภดล ทองนพน้อม และคณะ, 2544: 5-6) ดังนี้ 1) การลองผิดลองถูก การที่มนุษย์เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตและรักษาเผ่าพันธุ์ของตนเองให้อยู่รอด เช่น ในการหาอาหาร การรักษาพยาบาล การต่อสู้ ธรรมชาติ 2) การลงมือกระทำจริง เป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง 3) การสาธิตวิธีการ การสั่งสอนด้วยคำบอกเล่า การถ่ายทอด ความรู้การเรียนรู้จากการทำจริงได้พัฒนาต่อมาจนเป็นการส่งต่อแก่คนรุ่นหลังด้วยการสาธิต วิธีการ 4) พิธีกรรม 5) ศาสนา 6) การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ เป็นการแลกเปลี่ยน ระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกัน เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ขยายตัว มีความคิดใหม่ วิธีการใหม่ เข้ามา 7) การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ในการแก้ไข้ปัญหาทั้งทางสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ได้มีคนพยายามเลือกฟื้นเอาความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกัน มาในสังคมประเพณีมาผลิตซ้ำ และ 8) ลักษณะครูลึกฟักจำ เป็นลักษณะการแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำตามแบบอย่างที่เราสังเกตอยู่เงียบ ๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเองเมื่อสามารถทำได้จริง

การถ่ายทอดภูมิปัญญา มาเรียม นิลพันธุ์(2553) ได้กล่าวถึงลักษณะการถ่ายทอด ภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสานไว้ดังนี้ 1) วิธีการถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็ก วิธีการถ่ายทอดต้อง ง่าย ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน ดึงดูดใจ 2) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับผู้ใหญ่ ผู้ถ่ายทอด คือ ผู้อาวุโสที่มีความรู้ความสามารถพิเศษในการถ่ายทอด ภูมิปัญญาเพื่อสืบทอดจาก คนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

3. แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากร ทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ทรัพยากรเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม

หรือการแพทย์ทางเลือก และทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ หรือทรัพยากรอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมจนเกิดสุขภาพที่ความสมบูรณ์

คุณลักษณะทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การวิเคราะห์คุณลักษณะของทรัพยากรต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะหรือคุณสมบัติของทรัพยากรที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาคุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพที่สามารถทำให้เกิดสุขภาวะที่ดี (Well-being) โดยอาศัยการจัดการให้เกิดสุขภาพที่สมบูรณ์แบบองค์รวม จึงคำนึงถึงลักษณะสุขภาพของนักท่องเที่ยวในการแบ่งคุณลักษณะทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ 1) ทรัพยากรนั้นจะต้องมีคุณลักษณะในการส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion) หมายถึง ทรัพยากรนั้นสามารถเพิ่มสมรรถนะทำให้ร่างกายแข็งแรง 2) ทรัพยากรนั้นจะต้องมีคุณลักษณะในการป้องกัน (Prevention) หมายถึง ทรัพยากรนั้นสามารถลดความเสี่ยงในการเกิดโรค รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันเฉพาะโรค 3) ทรัพยากรนั้นจะต้องมีคุณลักษณะในการรักษา (Curative) หมายถึง ทรัพยากรนั้นสามารถลดความเสียหายแก่สุขภาพ การเสียชีวิต และคงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ 4) ทรัพยากรนั้นจะต้องมีคุณลักษณะในการฟื้นฟูสภาพ (Rehabilitation) หมายถึง ทรัพยากรนั้นสามารถเพิ่มการทำงานของระบบร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ให้กลับมามีสภาพใกล้เคียงปกติที่สุดเท่าที่จะทำได้

4. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลกระทบ

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต (Production) การบริโภค (Consumption) และการกระจายผลผลิตหรือการซื้อขาย แลกเปลี่ยนผลผลิต (Distribution) ดังนั้นเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมจึงหมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่เกี่ยวข้องกับการนำทุนทางวัฒนธรรมส่งต่อไปยังผู้บริโภคคนสุดท้าย ผ่านผู้ประกอบการวัฒนธรรม โดยมีเครื่องมือวัดผลกระทบทางเศรษฐกิจดังนี้ 1. การวิเคราะห์ผลตอบแทน เกี่ยวข้องกับผลตอบแทนที่จะได้รับการลงทุน การวิเคราะห์ผลตอบแทนเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนขายกับขายสุทธิ อัตราส่วนที่ นิยมใช้ในการวิเคราะห์ผลตอบแทน ประกอบด้วย 1.1 อัตราส่วนต้นทุนขายต่อยอดขายสุทธิ 2.2 อัตราส่วนกำไรจากการดำเนินงานต่อยอดขายสุทธิ และ 3.3 การวิเคราะห์ความสามารถในการทำกำไร ซึ่งการวิเคราะห์ความสามารถในการทำกำไรจะพิจารณา 5 อัตราส่วน (ฐานนา ฉินไพศาล,

2553) ได้แก่ 1) อัตราส่วนกำไรขั้นต้นต่อยอดขาย เป็นอัตราส่วนที่จะบอกให้ทราบว่ากิจการมีความสามารถในการทำกำไรขั้นต้นเป็นร้อยละเท่าไรเมื่อเปรียบเทียบกับยอดขายสุทธิ 2) อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อยอดขายสุทธิเป็นอัตราส่วนที่จะทำให้ทราบว่ากิจการมีความสามารถในการทำกำไรสุทธิเป็นร้อยละเท่าไรของยอดขายสุทธิ 3) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น เป็นอัตราส่วนที่ทำให้ทราบว่ากิจการได้นำส่วนของเจ้าของไปบริหารเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ธุรกิจอย่างไร 4) อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน เป็นการเปรียบเทียบระหว่างกำไรสุทธิกับสินทรัพย์ที่มีตัวตนอัตราส่วนนี้ทำให้ทราบว่ากิจการใช้เงินไปลงทุนในสินทรัพย์แล้วก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลตอบแทนแก่กิจการมากน้อยเพียงใดและ 5) อัตรากำไรสุทธิต่อต้นทุนรวม เป็นอัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างกำไรที่เกิดขึ้นหลังจากหักค่าใช้จ่ายและภาษีออกจากรายได้แล้วโดยนำมาเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตทั้งสิ้น ซึ่งใช้ตัวชี้วัดที่เป็นตัวเลขที่แสดงถึงผลตอบแทนของการลงทุนหรือ Return on Investment (ROI) ในการวัดและแสดงผลในมิติเศรษฐกิจ โดยการคำนวณจากสูตร

$$ROI = \frac{\text{รายได้จากผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม-ต้นทุน}}{\text{ต้นทุน}} \times 100$$

2. การวิเคราะห์ผลตอบแทนด้านสังคม ที่เกิดจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) ปัจจุบันมีการตื่นตัวกับการลงทุนในกิจกรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างมากมาย แต่หากผลของการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวไม่สามารถถูกวัดมูลค่าออกมาเป็นตัวเงินได้อย่างชัดเจน จึงต้องอาศัยเครื่องมือการวัดผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน ซึ่งหลักการนี้เป็นกรอบแนวคิด (SROI Framework) ของการวัดมูลค่าและจัดการผลลัพธ์จากการทำกิจกรรมขององค์กร โดยผลตอบแทนทางสังคมนั้นจะหมายถึงผลตอบแทนต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการทำกิจกรรม โครงการ หรือธุรกิจ โดยพยายามเลือกตัวชี้วัดผลลัพธ์ (Output) เชิงปริมาณ และตีค่าผลลัพธ์ดังกล่าวออกมาเป็นมูลค่าทางการเงิน แนวคิด SROI ถูกพัฒนามาจากแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม และการวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนกับประโยชน์ทางเศรษฐศาสตร์ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ถูกพัฒนาขึ้นมาโดยหน่วยงานที่ไม่มุ่งหวังกำไร Roberts Enterprise Development Fund (REDF) SROI ถูกนำออกมาเผยแพร่อย่างกว้างขวาง จนกระทั่งมีการจัดตั้ง SROI Network มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการวัดผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนใน

ระดับนานาชาติ กรอบแนวคิดเกี่ยวกับ SROI แบ่งได้เป็น 2 ประเภทได้แก่ การประเมินมูลค่าจากการใช้ข้อมูลในอดีตที่เกิดขึ้นมาแล้ว และการพยากรณ์ว่ามูลค่าผลตอบแทนในอนาคต

5. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพการท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ สิ่งแวดล้อมและชุมชน ในการนำมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว เพื่อต่อการพัฒนาหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวและสามารถรองรับกิจกรรมท่องเที่ยวได้ให้แหล่งท่องเที่ยวได้ ให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความน่าสนใจในการมาท่องเที่ยวภายใต้ความเหมาะสมในการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่ไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศ

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 1) ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระนอง วิทยาลัยชุมชนท่องเที่ยวชุมชนตำบลม่วงกลวง กิ่งวัดเลยวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์กาแฟคั่วมือและท่องเที่ยวเชิงเกษตร วิสาหกิจชุมชนและท่องเที่ยวบ้านโนง ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการร่อนแร่ ชุมชนหาดส้มแป้น วิสาหกิจชุมชนบ้านแหลมนาวโฮมสเตย์ วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนเกาะพยาม ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประกอบด้วย แพทย์พื้นบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมสุขภาพ และผู้ประกอบการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ตัวแทนจากสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง ตัวแทนจากสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดระนอง และตัวแทนจากสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง 2) แหล่งข้อมูล ได้แก่ วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประกอบด้วย แพทย์พื้นบ้านที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระนอง ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลภูมิปัญญาการรักษาแบบดั้งเดิม

2.2 แบบสอบถามการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม ใช้สอบถามผู้ประกอบการซึ่งแสดงให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในการวัดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในโครงการนี้ให้ความสำคัญในมิติของเศรษฐกิจและสังคมผ่านตัวชี้วัดดังนี้

1) การวัดและประเมินคุณภาพชีวิตในมิติด้านเศรษฐกิจ ที่ก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ในประเด็นตัวชี้วัดผลตอบแทนของการลงทุน และผลตอบแทนทางสังคม โดยมีรายละเอียดตัวชี้วัดดังนี้

1.1) ผลตอบแทนการลงทุน ได้แก่

1.1.1) รายได้จากผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรูปแบบใหม่

1.1.2) ต้นทุนจากรายได้จากผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม
ซึ่งใช้ตัวชี้วัดที่เป็นตัวเลขที่แสดงถึงผลตอบแทนของการลงทุนหรือ Return on Investment (ROI) ในการวัดและแสดงผลในมิติเศรษฐกิจ โดยการคำนวณจากสูตร

$$ROI = \frac{\text{รายได้จากผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม-ต้นทุน}}{\text{ต้นทุน}} \times 100$$

2.3 แบบประเมินการยอมรับ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับการยอมรับของนักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นการให้ค่าคะแนนแบบประมาณค่า (Rating scale) ตั้งแต่ 1-5 คะแนน ในแต่ละตัวชี้วัด คะแนน 1 หมายถึง ค่าคะแนนต่ำมาก และค่า 5 หมายถึง ค่าคะแนนสูงมาก และคะแนน 0 หมายถึง ไม่มีคะแนนและไม่นำมาคำนวณเป็นค่าต่ำสุด จากนั้นนำมาหาการแบ่งช่วงชั้น การตรวจสอบเครื่องมือวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเครื่องมือเชิงปริมาณจะใช้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) มีผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ในการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) และนำแบบประเมินที่ผ่านการตรวจแก้ไขไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้ใช้ในการวิจัยจริง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) แบบตัวต่อตัวแบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ประเด็น ประกอบด้วย ความสามารถในการส่งเสริมสุขภาพ ความสามารถในการป้องกันสุขภาพ ความสามารถในการรักษาสุขภาพ และความสามารถในการฟื้นฟูสุขภาพ

3.2 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามและแบบประเมินเก็บข้อมูลการยอมรับ

3.3 การเก็บรวบรวมจากเอกสารเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การหาสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ประกอบด้วย คำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบตัวต่อตัว ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนอง

จากการสำรวจเชิงเอกสาร พบว่า จังหวัดระนอง เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับการส่งเสริมสุขภาพสามารถทำให้เกิดสุขภาวะที่ดี (Well-being) ผ่าน “ความรู้สึกสงบ (Tranquility)” มีคุณลักษณะที่ทำให้สุขภาพมีความสมบูรณ์ จนเกิดสุขภาวะที่ดีแบบองค์รวม ได้แก่ 1) ส่งเสริมสุขภาพ (Health promotion) 2) ป้องกันโรค (Prevention) 3) รักษาสุขภาพ (Curative) และ 4) ฟื้นฟูสุขภาพ (Rehabilitation) และพบทรัพยากรที่มีคุณลักษณะดังกล่าวมี 9 ประเภท ประกอบด้วย 1) น้ำแร่ พบ 5 แห่ง 2) น้ำตก พบ 5 แห่ง 3) แม่น้ำ ลำธาร พบ 2 แห่ง 4) ภูเขา พบ 3 แห่ง 5) ถ้ำ พบ 1 แห่ง 6) ชายหาด เกาะ พบ 1 แห่ง (ที่เป็นหมู่เกาะระนอง ซึ่งประกอบด้วย เกาะหลายเกาะรวมกัน) 7) ประวัติศาสตร์ พบ 4 แห่ง 8) ประเพณี พบ 1 ประเพณี และ 9) วิถีชีวิต พบ 3 แห่ง ซึ่งทั้ง 9 ประเภทนี้ยังพบศาสนสถาน พบ 5 แห่ง สถานบริการเพื่อสุขภาพ จำแนกออกเป็นที่พัก 22 แห่ง สถานบริการสุขภาพ 5 แห่ง ร้านอาหารเพื่อสุขภาพ 17 แห่ง และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ 10 ชนิด ที่มีคุณลักษณะในการส่งเสริมสุขภาพได้ และเมื่อทำการสำรวจเชิงพื้นที่พบว่า นอกจากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังพบภูมิปัญญาการรักษาแบบดั้งเดิมอยู่ในพื้นที่จังหวัดระนอง ที่มีการสืบทอดมาจากรบรรพบุรุษ ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ประกอบด้วย ชาวจีนที่เป็นชาวไทยพื้นถิ่นชาวไทยมุสลิม และชาวเมียนมาร์ จึงทำให้ภูมิปัญญาการรักษาแบบดั้งเดิมที่ผู้วิจัยค้นพบในพื้นที่จังหวัดระนอง จึงสามารถจำแนกได้ดังนี้ 1) ภูมิปัญญาการรักษาแบบดั้งเดิมของ

จากการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่มีการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนตามเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพ 4 มิติ ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณแล้วผู้วิจัยยังได้พบผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว 1 ผลิตภัณฑ์ คือ เส้นทางการท่องเที่ยว “ลองนะ ระนอง ฟันรักษ์” ซึ่งพัฒนามาจากเส้นทาง “ฟันรักษ์” ที่มีอยู่แล้วในจังหวัดระนอง มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวที่เจ็บป่วย ต้องการรักษาฟื้นฟู สุขภาพ โดยเน้นกิจกรรมในเส้นทางท่องเที่ยว ได้แก่ 1) สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการฟื้นฟู สุขภาพหลักจากการรักษาอาการภูมิแพ้ 2) สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการ ส่งเสริมสุขภาพจากอาหารปูดเมื่อย และ 3) สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการส่งเสริมสุขภาพ จากอาการเหนื่อยล้าจากการทำงาน หรือบรรเทาสภาวะตึงเครียดจากการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ กิจกรรมบนเส้นทางท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางร่างกายของนักท่องเที่ยวดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 เส้นทางการท่องเที่ยว “ลองนะ ระนอง ฟันรักษ์”

การประเมินการยอมรับของนักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อเส้นทาง และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรูปแบบใหม่ พบว่านักท่องเที่ยวยอมรับเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรูปแบบใหม่ “ลองนะ ระนอง ฟันรักษ์” ภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 โดยเฉพาะความเหมาะสมของกิจกรรมการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (4.34) โดยเฉพาะความเหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพมีค่าเฉลี่ยรองลงมาจากความเหมาะสมของกิจกรรม (4.24) แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่านักท่องเที่ยวยอมรับเกี่ยวกับความเหมาะสมของที่พักมีค่าน้อยที่สุด (3.33) และความเหมาะสมในการรักษาสุขภาพ (3.38)

3. ผลการประเมินผลกระทบจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองรูปแบบใหม่จากภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองรูปแบบใหม่จากภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่าเกิดผลกระทบทางด้านสังคม (Social Return on Investment: SROI) มากกว่าผลกระทบทางเศรษฐกิจ (Return on Investment: ROI) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางท่องเที่ยว “ลองนะ ระนอง ฟันรักษ์” มีทั้งองค์กรและประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางตรง จึงจะได้นำมาออกแบบผลลัพธ์ผลตอบแทนทางสังคม ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กิจกรรม ผลผลิต และผลลัพธ์ของโครงการฯ ที่ทำการประเมินโดยผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินโครงการฯ ตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 : แผนที่ผลลัพธ์ผลตอบแทนทางสังคม

ปัจจัยนำเข้า (Input)	กิจกรรม (Activities)	ผลผลิต (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome/Impact)
ข้อมูลภูมิปัญญา การส่งเสริมสุขภาพ แบบดั้งเดิม	การออกแบบผลิตภัณฑ์ ทางการท่องเที่ยวเชิง สุขภาพรูปแบบใหม่ บนฐานภูมิปัญญา การส่งเสริมสุขภาพ แบบดั้งเดิม	- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 30 คน - ชุมชนมีความ สัมพันธ์ต่อกันและ มีความร่วมมือกัน - สร้างการรับรู้ ภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบ ดั้งเดิม	- การรวมกลุ่มของชุมชน - ความสุขและความภูมิใจ จากการทำงานเพื่อชุมชน - ความภูมิใจของภูมิปัญญา ท้องถิ่น
ผลิตภัณฑ์ทาง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	ผลิตภัณฑ์ทางการ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รูปแบบใหม่	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทางการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพรูปแบบใหม่ ได้แก่ เส้นทาง ท่องเที่ยว “ลองนะ ระนอง ฟันรักษ์”	- ความภูมิใจของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น - ความยินดีในการนำ ผลิตภัณฑ์ทางการ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จำหน่ายเชิงพาณิชย์
นักท่องเที่ยว กลุ่มสุขภาพไม่ดี เพื่อทดสอบ ผลิตภัณฑ์บน เส้นทางท่องเที่ยว “ลองนะ ระนอง ฟันรักษ์”	จัดกิจกรรมนำเที่ยว บนเส้นทาง “ลองนะ ระนอง ฟันรักษ์”	- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ที่เป็นเจ้าของแหล่ง ท่องเที่ยวจำนวน 10 แหล่งท่องเที่ยว - ผู้ประกอบการ นำเที่ยวมีความเต็มใจ ในการให้บริการ จำนวน 1 แห่ง - ประชาชนในพื้นที่ ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว ด้วยความเต็มใจ	- การรวมกลุ่มของชุมชน - ความสุขและความภูมิใจ จากการทำงานเพื่อชุมชน - ความภูมิใจของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลลัพธ์ของผลตอบแทนทางสังคมในการร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรูปแบบใหม่ของเจ้าของทรัพยากรนั้น ส่วนใหญ่แสดงให้เห็นเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสุขและความภาคภูมิใจในการช่วยเหลือชุมชน มีความเต็มใจในการมีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรูปแบบใหม่บนฐานภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิม จึงได้นำมาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการ (Sensitivity Analysis) ด้วยอัตราคิดลดร้อยละ 3.5 การคาดการณ์ระยะ 5 ปี SROI เท่ากับ 1:1.36 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 : ผลการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) การเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนรูปแบบใหม่ด้วยฐานภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่เชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนอง

ผลลัพธ์ (Outcome/ Impact)	ตัวชี้วัด (Indicators)	ตัวแทน ทางการเงิน (Proxies)	Dead Weight (%)	Attribution (%)	Drop-off (%)	ผลลัพธ์ บริสุทธิ์ (บาท)
- การรวมกลุ่ม ของชุมชน	การมีส่วนร่วม ของคนในท้องถิ่น	ค่าเสียเวลาใน การรวมกิจกรรม	60	60	20	0.34
- ความสุขและ ความภูมิใจจาก การทำงานเพื่อ ชุมชน	การมีส่วนร่วม ลงทุน	ความยินดีจ่าย	50	50	50	0.40
- ความภูมิใจ ของภูมิปัญญา ในการส่งเสริม สุขภาพแบบ ดั้งเดิม	จำนวนผู้เข้าร่วม กิจกรรมเพื่อ การออกแบบ ผลิตภัณฑ์ทาง การท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ	ค่าเสียเวลา ในการร่วม กิจกรรม	60	60	20	0.41
- ความยินดีใน การนำผลิตภัณฑ์ ทางการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ รูปแบบใหม่ จำหน่ายเชิง พาณิชย์	ต้นทุนการขาย	กำไรที่ได้รับต่อ นักท่องเที่ยว 1 คน	60	50	40	0.21

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนอง พบภูมิปัญญาการรักษาแบบดั้งเดิม 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน กลุ่มชาวไทยมุสลิม และกลุ่มชาวไทยพื้นถิ่น นอกจากนี้ยังค้นพบว่าทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดระนองความเหมาะสมต่อการส่งเสริมสุขภาพเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดระนองตั้งอยู่บนรอยเลื่อน 2 รอยเลื่อนทำให้เกิดน้ำพุร้อนธรรมชาติที่ไกรลั่นก้ามะถัน อยู่หลายแห่ง จังหวัดระนองมีผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเดิมอยู่แล้ว แต่ยังมีขาดการบูรณาการสุขภาพแบบองค์รวมให้นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะความสมบูรณ์ด้านสังคมที่มุ่งเน้นทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นทรัพยากรหลักโดยเจ้าของทรัพยากรมีการนำเสนอกิจกรรมที่มุ่งเน้นกิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลินมากกว่าการนำเสนอกิจกรรมในรูปแบบการแลกเปลี่ยนวิถีชีวิต สอดคล้องกับ Voigt, C. and Pforr, C. (2013) ได้ศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ Chang-Ji-Tu พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้แก่ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางศาสนา ความรู้ด้านสุขภาพมีความสามารถในการชำระจิตวิญญาณให้บริสุทธิ์บรรเทาความกดดันและตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ของผู้คน ดังนั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองรูปแบบใหม่จากภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิม ต้องอาศัยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อชุมชนได้เรียนรู้และอนุรักษ์ภูมิปัญญา โดยร่วมกันออกแบบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวแต่ละประเภท จึงได้เส้นทางท่องเที่ยว “ลองนะ ระนอง ฟันรักษ์” หลังจากทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวมีระดับการยอมรับเส้นทางดังกล่าวอยู่ในระดับมาก แต่ยังพบว่านักท่องเที่ยวจำลองจำนวน 10 คน ยอมรับความเหมาะสมของที่พัก และความเหมาะสมในการรักษาสุขภาพอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น การประเมินผลกระทบผลลัพธ์ของผลตอบแทนทางสังคมในการร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรูปแบบใหม่ของเจ้าของทรัพยากรนั้น ส่วนใหญ่แสดงให้เห็นเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสุขและความภาคภูมิใจในการช่วยเหลือชุมชน มีความเต็มใจในการมีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรูปแบบใหม่บนฐานภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมได้นำมาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการ (Sensitivity Analysis) ด้วยอัตราคิดลดร้อยละ 3.5 การคาดการณ์ระยะ 5 ปี SROI เท่ากับ

1:1.36 นั้นหมายความว่า การลงทุน 1 บาท จะได้รับอัตราผลตอบแทนทางสังคม 1.36 บาท แม้ว่าผลลัพธ์ทางสังคมจะไม่ได้ออกมาเป็นตัวเงิน แต่ผลที่ได้มีประโยชน์คล้ายกับการวิเคราะห์ทางการเงิน (SROI Network, 2012)

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแต่ละกลุ่มอย่างแท้จริง เพื่อให้ทราบถึงความต้องการในการใช้บริการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้อย่างลึกซึ้งและควรมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อนำมาสู่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ร่วมกับโครงการวิจัยมูลฐานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เลขที่สัญญา FRB6630/2566 รหัสโครงการ 181495 โครงการวิจัยเรื่องการเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนรูปแบบใหม่ด้วยฐานภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพแบบดั้งเดิมที่เชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนอง ปีงบประมาณ 2566

เอกสารอ้างอิง

- ฐาปนา ฉินไพศาล. (2553). *การบริหารโครงการและการศึกษาความเป็นไปได้* (พิมพ์ครั้งที่ 1). ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- ดร.ชนิ เอมพันธ์. (2560). *หลักนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ* (เอกสารที่ไม่มีการตีพิมพ์). คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นภดล ทองนพเนื้อ. (2544). *กระบวนการเรียนรู้และการสืบทอดภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเป็นอาหารและยา*. คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2560, เมษายน 24). *โรงแรม ทัวร์ บูม รับกระแสท่องเที่ยวโต*. KBank SME. <https://www.kasikornresearch.com>.
- สมบัติ กาญจนกิจ สุจิตรา สุนทรทรัพย์ วิภาวดี ลีมิ่งสวัสดิ์ เรณูมาศ มาอ่อน และรัตนานา ปานเรียนแสน. (2559). *การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชีย*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- สุรีย์ ธรรมิกบวร. (2554). *การพยาบาลองค์กรร่วม: กรณีศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 1). บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และชวน เพชรแก้ว. (2547). *วรรณกรรมทักษิณ : วรรณกรรมพินิจ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2553). *การประเมินหลักสูตรที่เน้นการตัดสินใจโดยวิธีเชิงประเมินระบบโดยใช้รูปแบบ CIPP Model* (เอกสารที่ไม่มีการตีพิมพ์). สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Erfurt-Cooper, P., & Cooper, M. (2009). *Health and wellness tourism: Spas and Hot Springs*. Exeter: Short Run Press.
- SROI Network. (2012). *A guide to Social Return on Investment*. <http://socialvalueint.org/wp-content/uploads/2016/12/The-SROI-Guide-2012.pdf>.
- Voigt, C. and Pforr, C. (2013). *Wellness Tourism*. Rutledge.

